

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**DN. DVRANDI|| à Sancto Portiano, in Senten=||tias
Theologicas Petri Lombardi|| Commentariorum libri||
quatuor.||**

Durandus <de Sancto Porciano>

Antverpiæ, 1567

Quæstio secunda. Vtrum virtutes morales habeant connexionem cum
intellectualibus.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72607](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72607)

prompte & perfecte in obiectum conueniens virtuti intellectiuae & appetitiuae, hoc autē nō esset nisi virtutes acquisite, tam intellectuales q̄ morales possent esse sine theologicis, & maxime sine charitate, quare &c.

8 Sed dicit aliquis q̄ nullus actus appetitiuē partis est bonus & virtuosus nisi ordinetur in finem vltimū quem respicit charitas, & sic nullus poterit tendere virtuose in bonum morale, sine charitate. Sed istud nō valet, quia si istud totū scilicet bonum opus ex genere cum sine proximo non esset opus virtuosum, nisi includendo charitatis finē, puta q̄ hoc totum faciat propter vitam eternā. Tunc sic se haberet actus ex genere cum suo sine proximo ad finem quē principaliter intendit charitas, sicut bonū opus ex genere, puta dare pauperi se habet ad finē proximum. Sed ita est q̄ bonum opus ex genere nō habet aliquā specialem virtutem a qua eliciatur pręter illam quę respicit finē proximum, ergo similiter totū opus ex genere cum sine proximo non haberet aliquam aliam virtutem a charitate a qua eliceretur, quod fallum, quia tunc sequeretur q̄ nō esset aliqua virtus alia quā charitas, ergo opus bonum ex genere includens finem cōuenientē proximi ex hoc est virtuosum. Et hoc vt dictum est potest esse sine charitate, quare &c. Itē virtuosum est attingere ad bonū sibi conueniens secundum suā naturā. Sed bonum conueniens homini secundum q̄ est homo, est operari secundū rectam rationem, cuius rectitudo potest esse sine charitate, quantum ad cognoscibilia & agibilia naturaliter, ergo vera virtus acquisita potest esse in homine sine charitate. Sic ergo patet q̄ virtutes acquisite non sunt connexę cū theologicis primo modo sic, scilicet quod essentia vnius dependeat necessario ex essentia alterius.

8. n. q. 1. b. n.

9 Itē nec secundo modo, scilicet per connexionē earū in vno tertio, quia pręter virtutes acquisite & theologicas nō sunt alii habitus nisi dona. Sed ratione donorum non potest esse connexio virtutū acquisite cum theologicis, nec econuerso, ergo virtutes acquisite nō cōnectuntur cum theologicis mediante tertio. Quod autē per dona nō possunt cōnecti virtutes acquisite cum theologicis patet, quia per easdem rationes, per quas probatū est q̄ virtutes acquisite non necessario dependent a theologicis potest probari q̄ nō dependent a donis, ergo ratione donorum non habent cum aliquo connexionē.

10 Quantum verō ad tertium modum principalem, scilicet quo virtutes alię cōnectuntur seu exigūt se dispositiue. Dicendū est q̄ virtutes morales acquisite & virtutes theologice sunt ad inuicem cōnexę, sed differenter, quia virtutes theologice exigūt morales acquisite vt purius & feruentius eliciat actum suum, quia illi in quibus nō sunt sedate passiones appetitus sensitui. (quod fit per virtutes morales) non possunt ita pure tendere in cognitionem diuinę veritatis, nec ita feruenter tendere in dilectionē diuinę bonitatis sicut si in eis essent passiones sedate, quia quanto vna potentia est intensius intenta circa operationem suam, tanto magis alia potentia retrahitur a sua operatione nisi vna operatio tendat in idem cum alia, vel iuuat dispositiue ad aliam, sed quantum ad firmitatem in operando, & ad perfectius resistendū omni actui vitioso virtutes morales exigunt charitatem. Charitas enim quādiu manet, excludit omne peccatū mortale & per consequens omnē actum vitiosum in quo posset tale peccatū contingere. De ratione autē virtutis acquisite nō est excludere omnē actū vitiosum etiā manente virtute. Sed solū facere q̄ homo regulariter & cōmuniter resistat actui vitioso. Et ideo aliquis qui per grauem mortū timoris, vel alterius passionis caderet in peccatū intemperantię vel alterius generis non obstante virtute morali, per charitatem firmiter stat & repellit omne peccatū. Et sic patet quomodo virtutes morales acquisite, & theologice coexigunt se dispositiue.

11 Ad primum argumentū dicendum q̄ quauis charitas imperet actus omnium virtutum moralium, nō oportet tamen q̄ illi actus procedant ab habitibus acquisitis, & nihilominus per actus tales lex impletur quę solum pręcepit actus quoad essentia actus & nō quoad modum qui est faciliter & delectabiliter operari quemadmodum ponunt habitus acquisiti. Quod dicitur postea q̄ ea quę sunt ad finem dependent a sine verum est, sed obiectum

charitatis nō est finis proximus virtutum moralium, sed solum remotus, & ideo actus virtutum moralium potest esse bonus bonitate morali ex ordine ad finem proximum dato quod actu non ordinetur ad finē vltimum quauis non possit habere bonitatem meritorium ad quā requiritur ordinatio eius in finem charitatis.

12 Aliud arg. probat q̄ virtutes morales non dependent quoad essentia suam a theologicis, nec econuerso, quod est concessum.

QVÆSTIO SECUNDA.

Vtrum virtutes morales habeat connexionem cum intellectualibus.

Secundo queritur vtrum virtutes morales habeat connexionem cum intellectualibus & econuerso. Et arguitur quod sic, quia sicut se habet appetere & cognoscere, sic se habet virtus perfectis appetitum ad virtutē perfectiorem intellectum. Sed appetere ex necessitate pręsupponit intelligere, ergo virtutes morales quę perfectiū appetitum supponunt ex necessitate virtutes intellectuales quę perfectiū intellectum.

2 Item probatur q̄ virtutes intellectuales coexigant morales, quia sine illo nō potest haberi virtus intellectuales q̄ sedat passiones in viribus sensituis, sed virtutes morales sunt huiusmodi, ergo &c. Maior patet, quia sedando & quiescendo in anima prudens & sapiens vt dicitur 7. Phylc.

3 IN CONTRARIUM arguitur, quia illi habitus non sunt connexi quorum vnus actus potest itare cū actu opposito alterius. Sed actus prudentię quę inter virtutes intellectuales magis est cōnexa cum moralibus potest itare cū electione mala quę est actus oppositus actui virtutis moralis &c. Maior patet, minor probatur per articulum qui dicit quod stante ratione recta in vniuersali & particulari quod voluntas non possit in oppositum erroris est, non possit autem in oppositum nisi prauē eliciendo, ergo &c.

4 RESPONSIO. Dicendū q̄ virtutes intellectuales tam scientię speculative quę artes non habent essentialē connexionē cum virtutibus moralibus primo modo cōnexionis, prudētia tamē cū eis habet tale connexionē & econuerso. Patet primū sic, illa quę sic se habet q̄ facta mutatione in essentia vnus nulla fit mutatio in essentia alterius nō dependent ex se inuicem essentialiter, nec per consequens sunt essentialiter connexę, sed ita est de virtutibus moralibus & intellectualibus quę sunt scientię speculative, vel artes, ergo illę virtutes nō dependent ex se inuicem nec sunt essentialiter connexę. Maior patet, minor probatur, quia mutatio aliquo secundum iram vel concupiscentiam (quę mutatio pertinet ad virtutem moralem) non oportet q̄ mutetur in iudicando quo modo de mus debet fieri vel aliquod artificium, nec iudicando an triangulus habeat tres angulos æquales duobus rectis quę iudicia pertinent ad artes & scientias speculatiuas, ergo facta mutatione in eo quod pertinet essentialiter ad virtutem moralem non oportet fieri mutationē in eo quod essentialiter pertinet ad virtutē intellectualem quę est ars vel scientia speculatiua. Causa autem huius est quia iudicium artis & scientię speculatiuę in rebus factibilibus vel speculabilibus non est secundum conformitatem earum ad appetitum, sed secundum se, & prout consideratur in natura sua, mutatio autem alicuius secundum appetitum puta secundum iram, & concupiscentiam non facit aliquam mutationem in rebus secundum se, & secundum naturas suas, & ideo non mutat iudicium artis vel scientię speculatiuę de talibus. Et sic patet q̄ artes & scientię speculatiuę non habent essentialē connexionem cum virtutibus moralibus nec econuerso.

5 Prudētia tamē hoc modo dependet a virtute morali, & virtus moralis ab ipsa. De dependentia autē prudentię a virtute morali patet sic, quia ab illo dependet virtus prudentię essentialiter a quo dependet recta existimatio suorum principiorū. Sed a virtute morali, vel ab aliquo ad genus virtutis moralis pertinente dependet recta existimatio de principijs prudētis, ergo &c. Maior patet, sed mi probatur,

76. 1. 1. q. 1. 85. ar. 1. 9. 46. ar. 3. 2. 1. q. 47. ar. 6.

tur, quia principium ex quo syllogizatur, prudentia est recta estimatio finis, habita enim recta estimatio de fine puta quod bonum est temperate concupiscere incipit prudentia syllogizare ex isto principio per quod media posita in hunc finem attingere, recta autem estimatio de fine accipitur secundum conformitatem ad appetitum seu inclinationem appetitus in finem quam conformitatem seu inclinationem facit virtus moralis, siue aliquid ad genus eius pertinens, quia qualis est vnusquisque secundum appetitum talis finis sibi videtur ut dicitur in Ethic. libro, ergo recta estimatio prudentiae de suis principiis quae sunt ipsi fines dependet a virtute morali & haec fuit minor, sequitur ergo conclusio. Iquod prudentia essentialiter dependet a virtute morali. Similiter virtus moralis dependet essentialiter a prudentia, quod patet sic, electio eorum quae sunt ad finem dependet ex consilio, quia electio est acceptatio alicuius praeconsilii, sed electio pertinet ad virtutem moralem, consilium autem est opus prudentiae inquirentis de his quae sunt ad finem & syllogizantis de his quae fini congruunt, ergo virtus moralis quantum ad electionem eorum quae sunt ad finem dependet ex prudentia, & sic patet quomodo prudentia & moralis virtus sunt ad inuicem essentialiter connexae.

6 Si autem loquamur de secundo modo connexionis sic dicendum est quod virtutes intellectuales non sunt connexae cum moralibus, nec e conuerso mediante tertia virtute, quae praeter virtutes acquisitas intellectuales & morales non sunt alii habitus nisi virtutes theologicae & dona, sed in illis vel ratione eorum praedictae virtutes non possunt habere connexionem, quia cum illis necessariam habent connexionem, ergo &c.

7 De tertio vero modo connexionis scilicet quod virtus coexistit alia dispositioni tenendum est quod virtutes morales connexae sunt cum intellectualibus, sed differenter, quia intellectuales dependent a moralibus ad hoc ut purius & perfectius exercent actum suum. Cuius ratio est, quia omnis virtus intellectualis dependet quantum ad puritatem sui actus ex bona dispositione phantasiae, & ex eius sedatione. Hoc autem faciunt virtutes morales quae moderantur passiones quarum excessus impedit bonam dispositionem, & sedationem phantasiae, ergo virtutes intellectuales dependent hoc modo a moralibus, sed quantum ad maiorem firmitatem, & perfectionem morales dependet ab intellectualibus. Cuius ratio est, quia qui melius nouit naturas rerum melius scit utilitatem rerum & maxime vitiorum carnalium, melius etiam scit excellentiam & eminentiam boni honesti, sed bonum perfectius & certius cognitum natum est perfectius & certius mouere appetitum ad prosecutionem, malam autem ad fugam & detestationem, ergo cum per virtutes intellectuales melius & certius sciatur naturae rerum & per consequens eminentia boni honesti & utilitas vitiorum, patet quia ipse disponunt ad hoc ut per virtutes morales firmiter & perfectius prosequamur bonum virtutis quod est bonum honestum, & fugiatur vitia vitiorum.

8 Ad primum arg. dicendum quod appetere bonum dependet essentialiter ex cognitione intellectus practici quae pertinet ad prudentiam. Et ideo virtutes morales dependunt essentialiter a prudentia. Sed appetitus boni non dependet a cognitione speculatiua, nisi a remotis & dispositiue. Et hoc modo dependent virtutes a scientiis speculatiuis.

9 Secundum arg. solum probat quod virtutes intellectuales non dependant a moralibus nisi solum dispositiue in quantum bona dispositio fantasmatis fit per sedationem excessus passionum.

10 Ad argumentum autem alterius partis quod videtur probare quod virtutes morales non dependant a prudentia potest dici sine praedictio articuli quod stante iudicio rationis in vniuersali & particulari de aliquo eligendo non quidem secundum actum, sed secundum habitum voluntas potest in oppositum secundum actum, vel stante iudicio rationis secundum actum voluntatis potest in oppositum secundum habitum, quod autem stante iudicio rationis secundum actum vniuersali & particulari voluntas secundum actum pro tunc possit ferri in oppositum non video bene.

QVAESTIO TERTIA.

Vtrum virtutes morales sint inter se connexae.

Tho. 1. 2. q. 65. ar. 1.

Tertio quaeritur, vtrum virtutes morales sint inter se connexae. Et videtur quod non, quia sicut se habent ad inuicem virtutes intellectuales, ita & morales. Sed virtutes intellectuales non sunt ad inuicem connexae, non enim qui habet vnam scientiam, habet omnes, ergo videtur simili liter quod virtutes morales non sunt connexae ad inuicem.

1. Ita virtutes morales causantur ex exercitio actuum ut probatur. 2. Ethic. Sed aliquis potest exercitari in actibus vnius virtutis & non in actibus alterius, ergo aliquis potest habere vnam virtutem moralem sine alia.

3. IN CONTRARIUM est Arist. 7. Ethic. & Aug. qui dicit quod virtutes in anima non possunt separari ab inuicem, quare &c.

4. **RESPONSIO.** Supposita distinctione de connexionione virtutum prius posita dicendum est, quod virtutes morales nullam habent essentiali connexionem seu dependentiam quoad primum modum qui superius ponebatur, quia accipiendum virtutem moralem siue secundum esse perfectum siue imperfectum, vna non dependet ab alia immediate & essentialiter. Cuius ratio est, quia illae virtutes quae habent obiecta diuersa in nullo a se dependentia, & diuersos fines particulares & proprios qui dant speciem virtutis, & actui eius non videtur esse connexae essentialiter & immediate. Sed virtutes morales sicut liberalitas, temperantia, & fortitudo, & aliae sunt huiusmodi, habent enim diuersa obiecta non connexa directe & essentialiter. Et diuersos fines proprios, ergo tales virtutes non sunt ad inuicem connexae essentialiter & directe.

5. Loquendo autem de secundo modo connexionis quae est aliquorum plurium in tertio, Dicendum est quod virtutes conueniunt in se ratione prudentiae cui omnes virtutes morales sunt essentialiter connexae, nisi quod distinguendum est de virtute morali. Et similiter de prudentia secundum esse perfectum & imperfectum. Virtus enim moralis secundum esse perfectum non potest esse sine alia virtute morali, ratione prudentiae perfectae quae coexistit omnem virtutem moralem, & sine qua nulla virtus moralis est perfecta, vnde potest sic argui, Omnis virtus sic perfecta requirit prudentiam perfectam, sed prudentia perfecta requirit omnem virtutem moralem perfectam, ergo vna virtus moralis perfecta coexistit aliam. Maior patet ex dictis in praecedenti quaestione, quia si virtus moralis coexistit prudentiam, & e conuerso & perfecta virtus moralis coexistit prudentiam perfectam & e conuerso. Minor probatur per idem, quia si prudentia coexistit virtutem moralem, perfecta prudentia coexistit omnem virtutem moralem perfectam. Haec autem ratio satis concludit, nisi diceretur quod non esset vna prudentia sed diuersae quae correspondent diuersis virtutibus moralibus, quia sic vna virtus posset esse perfecta cum prudentia sibi correspondente absque hoc quod alia virtus moralis esset perfecta vel prudentia sibi correspondens. Sed probatio quod sit vna prudentia tantum correspondens omnibus virtutibus. Et hoc sic, ille habitus cui correspondet obiectum vnum sub vna formali ratione est vnus species, sed prudentia cuiusque virtuti correspondens habet vnum obiectum sub vna formali ratione, ergo est vnus habitus. Maior patet. Minor probatur, quia per se obiectum prudentiae est bonum humanum secundum quod humanum, illud autem est vnus rationis in generali circa quamcunque materiam irae, timoris, vel concupiscentiae, seu cuiuscunque alterius, quare &c. Secundo sic, sicut est de sanitate corporali ita est de spirituali quae est per virtutes. Sed vna est medicina de sanitate corporis hominis secundum quod homo est quantum ad omnes partes, & omnes infirmitates in singulis partibus contingentes, vel possibili bus contingere, ergo a simili est vna prudentia quae est directiua, respectu sanitatis spiritualis quae fit per virtutes morales secundum quamlibet passionem irae, & concupiscentiae, timoris, & huiusmodi, ergo &c.

6. Loquendo autem de tertio modo connexionis secundum quod vna virtus administratiue & dispositiue facit ad alteram. Sic adhuc virtutes morales secundum suum esse perfectum